

Hyvää kohtelua

koskeva suunnitelma

Outamon lastenkoti

-snadisti stadi

vuodesta 1911-

13.3.2023

Lasten suusta

*kokemuksia ja mielipiteitä
meille aikuisille tienviitaksi.*

**Lastemme
hyvään kohteluun**

Sisällysluettelo

1 Outamon lastenkodin lasten hyvää kohtelua koskeva suunnitelma aikuisille	5
2 Toimenpiteitä lasten ikätasoisesta itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi, tukemiseksi ja ylläpitämiseksi	6
2.1 Itsemääräämisoikeus.....	6
2.2 Yksilöllisyys.....	6
2.3 Kun lapsi tulee Outamon lastenkotiin	7
2.4 Lasten henkinen ja fyysinen koskemattomuus	9
2.5 Omassa huoneessa lapsella on mahdollisuus yksityisyyteen.....	10
3 Hyvä ikätasoinen ja lapsikohtainen hoito, kasvatusta ja valvontaa.....	10
4 Lasten turvallisuudesta huolehtiminen rajoitusten käytön yhteydessä	13
5 Hoito- ja kasvatushenkilökunnan ja muiden yksikössä työskentelevien turvallisuudesta huolehtiminen	14
6 Rajoitustoimenpiteiden toteuttaminen ja tilanteet, missä niitä käytetään	15
6.1 Rajoitustoimenpiteiden käyttö Outamon lastenkodissa	16
6.2 Lastensuojelulain mukaiset rajoitustoimenpiteet	17
6.2.1 Yhteydenpidon rajoittaminen	17
6.2.2 Aineiden ja esineiden haltuunotto.....	18
6.2.3 Henkilöntarkastus	19
6.2.4 Henkilönkatsastus	19
6.2.5 Omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen	20
6.2.6 Kiinnipitäminen	21
6.2.7 Liikkumisvapauden ja yhteydenpidon rajoittaminen	21
6.2.8 Eristäminen	22
6.2.9 Erityinen huolenpito	23
6.3 Yleiset toimintatavat rajoitusten käytön jälkeen	23
6.4 Lapsen muutoksenhaku ja kantelumahdollisuus.....	24

1 Outamon lastenkodin lasten hyvää kohtelua koskeva suunnitelma aikuisille

Lapsen hoitoa ja huolenpitoa järjestävä lastenkoti laatii lastensuojelulain mukaisen hyvää kohtelua koskevan suunnitelman osana omavalvontasuunnitelmaa, jonka tarkoituksena on turvata lasten oikeuksien toteutuminen sijoituksen aikana. Lapsen oikeuksien turvaamisella tarkoitetaan, että lapsia kohdellaan asianmukaisesti sekä kunnioittavasti ja että jokaisen lapsen tuen tarpeisiin vastataan suunnitelmallisesti, turvallisesti ja laadukkaasti. Lapsen oikeudet muodostavat keskeisen pohjan laadukkaalle sijaishuollolle. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään hoitoon.

Outamon lapset ovat olleet mukana päivittämässä ja kehittämässä tätä hyvän kohtelun suunnitelmaa. Ensimmäisen kerran lapset ovat osallistuneet keskustelutyöryhmään keväällä 2020 ja keväällä 2021 Viimeisimmän päivityksen yhteydessä keskusteluryhmä järjestettiin alkuvuodesta 2023. Jokaiselta osastolta osallistui vapaaehtoisia lapsia puolistrukturoituihin haastatteluihin kahdessa eri ryhmässä. Ryhmämuotoisen haastattelun lisäksi myös ”hiljaiset äänet” haluttiin saada kuuluviin ja tämän toteutumiseksi järjestettiin useampi yksilöhaastattelu, niille lapsille, joille ryhmässä toimiminen tuntui haastavalta. Tätä suunnitelmaa ajantasaistetaan jatkossakin yhdessä lasten ja henkilöstön kanssa sekä yksilöllisesti että yhteisöllisesti.

Hyvää kohtelua koskevaa suunnitelmaa päivitettäessä käytiin läpi käytössä olevat rajoitustoimenpiteet, omaohjaaja- ja ohjaajasuhteet, lasten kohtelu, tilat ja turvallisuus, käyttö- ja ostosvarat, koulunkäynti sekä koulun ja osaston välinen yhteistyö. Rajoitustoimenpiteiden osalta käytiin seikkaperäisesti läpi rajoitustoimenpiteiden sisältö, tavoite ja tarkoitus sekä lapsen osallisuus ja oikeudet kuten muutoksenhakuoikeus rajoitustoimenpiteistä ja valitusoikeus epäasiallisesta kohtelusta. Lasten kokemuksia selvitettiin hyvän kohtelun toteutumisesta sijaishuollossa Outamon lastenkodissa konkreettisten kokemusten kautta. **Kokemuksista keskusteltiin erityisesti kuulemisen, yksilöllisyyden huomioimisen ja osallisuuden toteutumisen näkökulmasta. Lisäksi lapsia kuultiin siitä, miten voidaan toteuttaa hyvää kohtelua jatkossa paremmin.**

Kaikki ryhmään osallistuneet lapset yhtä lukuun ottamatta kokivat sijaishuollon Outamon lastenkodissa edistäneen heidän tilannettaan huomattavasti. Yhden lapsen kokemus oli, ettei hänen tilanteensa ole parantunut, mutta koki sen johtuvan hänestä itsestään, koska ei ole suostunut autettavaksi. Lapset ja nuoret pitivät Outamon lastenkotia sekä siellä työskenteleviä aikuisia turvallisina. Heidän yhteisesti jakama kokemus oli, että Outamon lastenkodissa lasten toiveita kuunnellaan ja heitä kohdellaan kunnioittavasti ja hyvin. Jokainen lapsi koki myös, että Outamon lastenkodissa on vähintään yksi luotettava aikuinen, jolle he pystyvät jakamaan myös vaikeita asioita.

2 Toimenpiteitä lasten ikätasaisen itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi, tukemiseksi ja ylläpitämiseksi

2.1 Itsemääräämisoikeus

Itsemääräämisoikeus on jokaiselle kuuluva perusoikeus, joka muodostuu oikeudesta henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Siihen liittyvät läheisesti oikeudet yksityisyyteen ja yksityiselämän suojaan. Outamon lastenkodissa itsemääräämisoikeuden toteutuminen on keskeinen toimintaa ohjaava arvo. Outamon lastenkodin lapset kuvailevat sitä näin:

"Tarkoittaa sitä, että saa ite päättää asioista."

"Sitä että mä vastaan itse omista asioista ja päätän niistä."

"En osaa kyl selittää, mutta sitä että mua kuunneellaan siinä, miten haluan et asioita tehdä."

"Joo kyl tää Outamossa toteutuu, mut sossut...shit!"

"tarkoittaa et mua kunnioitetaan ihmisenä ja tää asia on kyl Outamossa hyvin."

Lastenkotityössä lapsia kannustetaan aktiivisesti osallistumaan heidän oman palvelunsa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Outamon lastenkodissa lapsille annetaan mahdollisuus tulla kuulluiksi ja esittää oma mielipiteensä. Hoito- ja kasvatustyö tehdään lasta kunnioittaen ja osallisuuden sekä itsemääräämisoikeuden toteutuminen varmistetaan strukturoiduilla rakenteilla jokapäiväisissä arjen vuorovaikutustilanteissa.

Itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi määritellyjä rakenteita Outamon lastenkodissa on:

- Jokapäiväinen lapsen ja aikuisen vuorovaikutus
- Sovitut omaohjaaja-ajat lapsille
- Lapsen osallisuuden toteutuminen hoito- ja kasvatussuunnitelmien teossa ja arvioinnissa
- Viikoittaiset yhteisökokoukset lastenkoti osastoillajoissa käsitellään myös lasten aikuisten välisiä suhteita hyväntehtelyn hengessä.
- Yksilöllinen kuuleminen, esim. viikko- ja harjoittelusuunnitelmat sekä kuukausiarviointit
- Lapsen/lapsien kuuleminen kaikessa päätöksenteossa
- HOJKS: lapsen, erityisluokanopettajan ja omaohjaajan väliset kolmikantakeskustelut

2.2 Yksilöllisyys

Outamon lastenkodissa lapsi nähdään arvokkaana ja hänen näkemyksensä ainutkertaisena ja yksilöllisenä hoito- ja kasvatustyötä ohjaavina tekijöinä. Hoito- ja kasvatustyössä huomioidaan aina lapsen sen hetkinen ikäkausi sekä kehityksen taso. Vaikka kotiosastojen arki-rutiini toimiikin yhdessä sovittujen tapojen ja rakenteiden pohjalta, on lapsen hoito- ja kasvatustyö aina yksilöllistä. Kotiosaston arki rakentuu yhteisen viikko-ohjelman lisäksi yksilöllisistä menoista ja hoitokontakteista. Outamon lastenkodin lapset kertovat, että heidän

yksilölliset mielenkiinnon kohteensa huomioidaan hyvin. Yksilöllisten mielenkiinnonkohteiden huomioimista lapset kuvasivat mielellään:

"arki on sellanen, että jokainen saa tehdä niitä asioita, jotka sopii itelle, esim. ratsastusharrastus".

"Yritetään löytää jokaiselle oma harrastus."

"Kaikilla ei ole samanlainen ohjelma, vaan voi olla erilaisia ohjelmia ja harrastuksia missä käy."

"jokaisella on oma suunnitelma sen mukaan, minkälainen oma tilanne on".

"no se tarkoittaa esim.et rajoitukset tai kotiharkat voi olla erilaisia eri nuorilla".

"se et jokaista kohdellaan sen mukaan, et mikä sen tilanne on. Ei samalla tavalla kaikkia".

Lähtökohtana sille, että lapsi huomioidaan yksilöllisesti ja ikätasoisesti on, että hänen hoitoonsa ja kasvatukseen osallistuvat henkilöt tunnistavat lapsen tarpeet. Ennen lapsen saapumista lastenkotiin lastenkodin johtaja, vastaava ohjaaja, psykologi ja muu hoito- ja kasvatushenkilöstö tutustuvat huolellisesti lapsen asiakastietoihin. Tiedon siirtymisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää myös, että sosiaalityöntekijän ja lastenkodin tietojen vaihto on toimivaa. Huoltajat pyritään osallistamaan mahdollisimman kiinteäksi osaksi hoitotyötä. Suurena voimavarana näemme sen, että lastenkoti ja huoltajat pystyisivät toimimaan keskenään tiiviisti ja vastavuoroisesti. Pyrimme edistämään lasten huoltajien, lasten ja henkilöstön välistä vuorovaikutusta suunnitelmallisesti.

2.3 Kun lapsi tulee Outamon lastenkotiin

Lapselle ja hänen huoltajalleen esitellään tutustumiskäynnillä lastenkodin ja kotiosaston tiloja. Jo tutustumiskäynnillä tai pian sen jälkeen käydään läpi yhteiset tavat, käytänteet ja nimetään lapsen omaohjaaja. Tavoitteena on pystyä muodostamaan mahdollisimman hyvä kokonaiskuva lapsen tilanteesta käymällä läpi hänen elämäntilanteensa, perherakenteet ja historia. Keskeistä on selvittää lapsen vahvuudet, voimavarat ja mahdolliset tuen tarpeet yhdessä muiden erityisten huolenaiheiden kanssa. Lapsen omat mielenkiinnon kohteet ja harrastukset sisällytetään osaksi lapsen kuntouttavan arjen rakenteita. Lapsen oma kokemus tutustumiskäynnillä on ensimmäinen mahdollisuutemme lunastaa *lapsen ja hänen läheisten luottamus* Outamon lastenkodissa työtä tekeviin aikuisiin.

Outamon lastenkodissa omaohjaajuus on keskeisessä roolissa oleva työmenetelmä. Omaohjaajan ydintehtävä on ensisijaisesti vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin ja toimia omaohjattavan päävastuullisena hoito- ja kasvatushenkilönä sijaishuollon aikana. Omaohjaaja tukee lasta kotiutumaan lastenkotiin, muodostaa käsityksen lapsen kokonaistilanteesta ja huolehtii pääasiassa lapsen verkostokontakteista sekä yhteydenpidosta vanhempiin. Omaohjaajuutta Outamon lastenkodissa lapset kuvasivat näin:

"omaohjaaja esiteltiin jo kun olin tutustumassa"

"Omaohjaaja on tosi hyvä. Omaohjaaja on ns. jotain vähän enemmän ku normi ohjaaja."

*"Omaohjaaja on ihan ***** hyvä. Ihan paras omaohjaaja mulla!"*

"Omaohjaajapäivänä tehdään kahdestaan omaohjaajan kanssa kivoja asioita".

"no ei se mulle tärkeä oo, mutta sen kanssa on hyvä hoitaa asioita".

"omaohjaaja on se, johon voi luottaa".

Outamon lastenkodissa lapsen ja aikuisen välille pyritään muodostamaan turvallinen ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde, jossa on mahdollista ilmentää ja käsitellä erilaisia tunteita sekä asioita. Lapsi tarvitsee kokemuksen, että hänet hyväksytään, hänen tarpeisiinsa vastataan ja häntä ymmärretään. Onnistuessaan suhde vaikuttaa olennaisesti lapsen kehitykseen ja parhaimmillaan korjaa sitä. Aikuisen tehtävänä on lunastaa lapsen luottamus ja antaa sijaa lapsen oikeuden mukaiselle kiintymykselle. Outamon lapsilta kysyttiin, millaisina he kokevat aikuiset Outamossa ja he vastasivat näin:

"Ohjaajat kohtelee yleensä meitä kyl hyvin, jotku ottaa vähän roolii."

"Outamossa on hyviä ohjaajia".

" Ohjaajat on kaikki asiallisia, vaikka jotkut kivempia kuin toiset."

"jotkut ottaa vähän liikaa kyl roolia".

"mun omaohjaaja osaa kuunnella ja on aina mun puolella".

" En luota täysin kehenkään Outamossa. Olisi paljon asioita mistä voisi puhua, mutta en halua niistä puhua mut en tarvitsekaan sellaista aikuista Outamossa kenellä voisi kertoa ihan kaiken. Perusasioissa luotan ohjaajiin ja saan kaikkea apua".

Kotiosastoilla huolehditaan, että lapsilla on ajantasainen tieto lastenkodin tavanomaiseen kasvatukseen liittyvistä yhteisistä tavoista ja käytännöistä. Yhteiset säännöt löytyvät jokaisen kotiosaston seinältä helposti nähtäviltä. Yhteisiä käytänteitä ja sääntöjä voi kyseenalais-
taa sekä tehdä niihin muutosehdotuksia viikoittaisessa yhteisökokouksessa. Muutosehdotukset voidaan viedä lastenkodin esimieskokoukseen. Joskus yksittäisellä lapsella voi olla omaan ikätasoonsa ja elämäntilanteeseensa liittyviä yhteisistä säännöistä poikkeavia sääntöjä, joihin hänellä itsemääräämisoikeutensa perustuen on oikeus. Nämä säännöt kirjataan erikseen lapsen omiin asiakirjoihin. Soveltuvien osin poikkeukset käsitellään lapsiyhteisössä yhdenvertaisuuden kokemuksen turvaamiseksi. Yhteisökokouksia lapset kuvasivat Outamon lastenkodissa näin:

"kokous, jossa kuullaan nuoria".

"Saa esittää toiveita ja kehityskohtia".

"arvioidaan et miten koulu ja kaikki muu menee ja minkälaiset välit nuorilla ja aikuisilla on ja silleen".

"tiedotetaan asioista ja saa toivoa ohjelmaa".

"kaikkien kokemuksia otetaan huomioon ja voidaan keskustella".

"siin voi nuoret vaikuttaa asioihin".

Outamon lapset ovat kiinnittäneet huomiota tasavertaiseen kohteluun ja kokevat joskus epätasa-arvoisuutta verratessaan itseään toisiin. Kaikki lapsen asiat eivät ole yhdessä jaettavia. Jokaisella lapsella on oikeus omaan yksityisyyteen ja aikuisilla velvollisuus tehdä yksilöllisiä ratkaisuja lasten tarpeiden mukaisesti. Outamon sääntöjä lapset pitivät pääosin selkeinä.

"Esimerkiksi mä saan eri seuraamukset ku joku toinen".

"ohjaajilla on kyllä välillä eri sääntöjä"

"no ei aina kyl oo mun mielestä tasavertasta. En osaa selittää miks".

"joo aina ei oo kyllä tasavertaista, esim. toinen nuori valvoo öitä eikä silt oteta puhelinta yöksi pois, vaikka multa otetaan".

2.4 Lasten henkinen ja fyysinen koskemattomuus

Jokaisella lapsella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Outamon lastenkodissa lapsen oikeus yksityisyyteen, fyysiseen ja psyykkiseen koskemattomuuteen, oman arvokkuuden tunteen säilyttämiseen sekä itseään koskevan tiedon kontrollointiin turvataan niin hyvin kuin se kussakin tilanteessa on mahdollista. Henkistä ja fyysistä koskemattomuutta lapset kuvasivat näin:

”Koskemattomuus on toteutunut.”

”ei ole koskaan ollut mitään epäasiallista käytöstä ohjaajilt mua kohtaan”.

”sitä on kunnioitettu kun oon sanonut että miten haluan että mut herätetään”.

”ohjaajat kohtelevat asiallisesti, enkä ole kokenut, että fyysistä koskemattomuutta olisi rikottu”.

”otetaan huomioon se et miten haluan vaikka et mut herätetään. Tarkotan siis koskettamisista”.

”kyl Outamossa kaikki ohjaajat on asiallisia ja kunnioittavia”.

Lapsen oikeutta omaan koskemattomuuteen ei koskaan riistetä mielivaltaisesti tai siihen kajoa ilman lastensuojelulaissa säädettyä perustetta. Kaikessa lasten kanssa tehtävässä työssä kunnioitetaan lapsen sekä henkistä että fyysistä koskemattomuutta. Outamon lastenkodissa huolehditaan siitä, että lapsen koskemattomuuteen ei puututa kuin aivan välttämättömissä tilanteissa, kuten esim. silloin kun lapsi omalla käytöksellään vaarantaa joko itsensä tai muiden turvallisuuden. Myös tilanteissa, jossa lapsen intimitteettisuoja ei toteudu (esim. henkilönkatsastuksen toteuttamisessa ottamalla huumausainenäyte virtsasta) huomioidaan, että toimenpiteen suorittaa samaa sukupuolta oleva hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluva henkilö, jos vain mahdollista. Lapsella on myös mahdollisuus vaikuttaa siihen, kuka näytteen ottaa, jos vaihtoehtoja on useampi.

Outamon lastenkodissa lapset ovat tuoneet esille, että huumausainetestin antaminen ei ole aina mukavaa. Lasten mielestä heille läheinen henkilö ei ole sopivin henkilö tilanteeseen vaan vieraampi henkilö voi olla parempi. Kaikki kysymykseen vastanneet kokivat kuitenkin, että heidän olonsa on pyritty tekemään tilanteessa mahdollisemman mukavaksi. Lapset antoivat palautetta henkilönkatsastuksesta (huumausaineseula virtsasta) seuraavasti:

”ei se nyt kivaa oo, mutta oon kyllä aina ymmärtänyt miksi se otetaan”.

”no ei se ainakaan mitään kylläämistä oo!”

”ilman perustetta ei oo koskaan sitä otettu”.

”ei se oo kivaa, mutta ei siinä kukaan kyttää tai tuu liian lähelle kattomaan alapäättä”.

”aikaisemmin en antanut seulaa sen takia, että tiesin mitä seula paljastaa. En jättäny seulaa antamatta sen takia, että se olisi kiusallista tai epämukavaa. En vaan halunnut paljastaa päihteiden käyttöä”.

Lapsen henkilökohtaisia tietoja käsittelevät vain tietoihin oikeutetut henkilöt ja lapsen asiat kirjataan kunnioittavasti sekä objektiivisesti. Asiakastietoa käsittelevältä henkilöstöltä edellytetään asianmukaista tietosuojasaamista, joka varmennetaan tietoturvatentillä.

Lastenkodin alueella ja asiakastiloissa on valvontakameroita lisäämässä turvallisuutta. Sisätiloihin asennettujen kameroiden sijoittelussa on huomioitu lasten intimitteettisuojan

toteutuminen ja asukastilojen suoratoistokameroita voi seurata vain ohjaajien toimistoista. Ulkokameroiden tallenteita voi katsella vain siihen oikeutettu henkilö ja tallenteiden luovuttamisesta päättää sosiaali- ja terveystoimen turvallisuuspäällikkö. Kameravalvonnasta on laadittu oma Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan tietosuojaseloste. Lapset tietävät kameroiden olemassaolon ja sijainnit. Lasten mielestä kamerat ovat näkyvillä paikoilla ja niistä kerrotaan jo Outamoon tullessa.

2.5 Omassa huoneessa lapsella on mahdollisuus yksityisyyteen

Lapsilla on Outamon lastenkodissa oma huone, jossa heillä on mahdollisuus yksityisyyteen. Hoito- ja kasvatushenkilöstö kunnioittaa lapsen oikeutta omaan tilaan ja yksityisyyteen. Asioidessa lasten huoneissa noudatetaan käytäntöä, että huoneen oveen koputetaan ennen kuin sinne mennään sisälle. Lapselle myös annetaan mahdollisuus poistua haastavista tilanteista omaan huoneeseen esimerkiksi rauhoittumaan. Tarpeetonta asiointia lapsen huoneessa vältetään, varmistaen kuitenkin valvontavastuun ja lapsen turvallisuuden toteutuminen. Lasten huoneet ovat kalustettu valmiiksi, mutta lapsella on mahdollisuus itse sisustaa huonettaan oman näköiseksi henkilökohtaisilla tavaroillaan. Lapsilla on myös käytössään lastenkodin puolesta saatava käyttövara, jonka he voivat käyttää oman huoneen sisustamiseen.

Lapset kertoivat saaneensa rahaa oman huoneen sisustamiseen tullessaan Outamon lastenkotiin. Sisustusrahalla oman huoneen sai heidän kokemuksensa mukaan tuntumaan omalta. Huoneeseen on myös saanut tuoda muita omia henkilökohtaisia tavaroita.

Suurin osa lapsista koki oman huoneen rauhallisena ja turvallisena paikkana. Huoneet olivat heidän mielestään mukavia ja kotoisia. Oma huone koettiin myös omana tilana jota ohjaajat kunnioittavat. Kaikki haastatteluun osallistuneet yhtä lukuun ottamatta kokivat, että huoneen oveen koputetaan aina sinne tultaessa.

"omassa huoneessa saa olla rauhassa ja ohjaajat kunnioittaa sitä"

"ohjaajat koputtaa oveen kyl aina kun sinne tullaan"

"muut nuoret ei kyllä aina kunnioita mun omaa tilaa, mut siihen ohjaajat kyl puuttuu"

"oon saanut sisustaa huoneesta sellasen oman näkösen ja saanut sisustusrahaa".

"no vois se olla viihtyisämpi, haluisin parisängyn".

"oma huone tuntuu hyvältä ja viihtyisältä. Haluisin kyl paksumman patjan".

"huone on mun näkönen ja viihtyisä. Paremmat tyynyt olisi hyvät".

"peilejä on odotettu huoneeseen monta kuukautta. Ne on luvattu, mut eipä oo näkyny!"

3 Hyvä ikätasoinen ja lapsikohtainen hoito, kasvatustyö ja valvonta

Outamon lastenkodissa huolehditaan hyvästä ikätasoisesta ja lapsikohtaisesta hoidosta ja kasvatuksesta. Valvonta toteutetaan Outamon lastenkodissa lapsen itsemääräämisoikeus huomioiden. Kotiosastolla lapsella on omaohjaaja ja hoito- sekä kasvatustyötä johtaa vastaava ohjaaja. Omaohjaaja ja vastaava ohjaaja tekevät yhdessä lapsen, lapsen huoltajien ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa yksilöllisen hoito- ja kasvatussuunnitelman (HKS). Koko työryhmä osallistuu lapsen hoitoon, kasvatukseen ja huolenpidon arviointiin yhdessä lapsen kanssa.

Hoito- ja kasvatussuunnitelma laaditaan neuvottelussa. Lasta osallistetaan valmistautumalla omaan neuvotteluun huolellisesti läpi käymällä kaikki siellä käsiteltävät asiat yhdessä omaohjaajan kanssa. Ennen neuvottelua varmistetaan, että sosiaalityöntekijä on yhteydessä lapseen kahden kesken. Neuvottelutilanteen on tarkoitus olla lapselle turvallinen, jossa hän voi itse ilmaista oman näkemyksensä. Tarvittaessa omaohjaaja voi toimia lapsen äänenä.

Hoito- ja kasvatussuunnitelman neuvottelussa lapsen prosessille asetetaan yksilölliset ja ajantasaiset tavoitteet sekä keinot niiden toteuttamiseksi. Lapsen hoitoa, kasvatusta ja tavoitteiden toteutumista arvioidaan jokaisessa neuvottelussa. Lapsi, huoltajat, lastenkodin henkilöstö ja sosiaalityöntekijä arvioivat kukin itsenäisesti toteutunutta huolenpitoa toisiaan kuullen. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa päivitetään aina kun lapsen tilanne muuttuu ja tulee tarvetta tavoitteiden päivittämiseksi. Neuvottelu järjestetään vähintään kaksi kertaa vuodessa.

Lasten mielestä HKS-neuvotteluihin valmistaudutaan hyvin ja niissä heidän mielipiteitään kuunnellaan. HKS-neuvotteluista ja niihin valmistautumisista lapset kertoivat näin:

”Neuvottelussa kuullaan hyvin mun omaa arviointia”

”neuvottelu käydään etukäteen läpi omaohjaajan kanssa niin tietää mitä siel puhutaan.”

”omaohjaaja on aina vastaavan kanssa yleensä mun puolella”

”sossu näkee kyl yleensä vaan kaiken mis en oo onnistunu ja se on ärsyttävää”

”vanhemmatkin näkee yleensä vaan kaiken missä en onnistu, niin on kiva kun ohjaaja ja vastaava tuo toistakin puolta esiin”.

”enemmänkin vois kyllä nuori ite olla äänessä, mut ok kokemus niistä on”.

”vastaava tietää aina mitä mä oikeesti tarkoitan ja on mun puolella”

Outamon lapset ovat kokeneet neuvotteluihin valmistautumisen hyvänä ja riittävänä. Lapset pitävät tärkeänä, että onnistumiset ja edistymiset huomioidaan. Lasten mukaan neuvottelut koetaan raskaina ja pitkinä, jos niissä keskitytään epäonnistumisiin ja jatkuvaan uuden tavoitteen asetteluun ilman, että annetaan palautetta onnistumisista. Lapset toivovat erityisesti, että heidän sosiaalityöntekijänsä antaisivat pienistäkin onnistumista palautetta.

Sovitut tavoitteet ohjaavat käytännön työtä. Sovitut keinot tuodaan lapsen yksilölliseen viikko-ohjelmaan. Tavoitteita arvioidaan kuukausittaisissa arvioinneissa, jotka laatii omaohjaaja ja hyväksyy vastaava ohjaaja. Lapsi osallistuu kuukausittaisten tavoitteiden toteutumisen arviointiin ja hänen mielipiteensä kirjataan kuukausiarvioinnin loppuun. Arviointi ei ole arvostelua, vaan sen keskeinen tehtävä on kuulla lasta, esimerkiksi miten sovitut keinot (ja/tai tuki) edistävät hänen hyvinvointiaan. Valmis kuukausiarviointi liitetään asiakastietojärjestelmään ja lähetetään huoltajille. Tarvittaessa kuukausiarviointi käännetään huoltajien äidinkielelle. Lapset kertoivat omaohjaajien kysyvän joka kuukausi heiltä mielipiteitä kuukausiarviointeihin. Lapset kertoivat, ettei kuukausiarvioinneissa ole sellaisia asioita ollut mitkä ei pitäisi paikkansa. Lapset kuvasivat kuukausiarviointeja seuraavasti:

”siinä käydään läpi sitä miten on mennyt ja kysytään myös mun oma arvio siit”.

”sinne kirjoitetaan se miten on onnistunut mut myös jos ei oo onnistunu”.

”siin painotetaan onnistumista”.

”se läpikäydään aina omaohjaajan kanssa ja siihen kysytään myös mun mielipide.”

”joskus mä tajuun vasta sitä arviointii käydessä et miten mul on menny.”

Lasten yksilöllisten vahvuuksien huomioiminen on tärkeää. Haastattelussa kysyttiin sitä, onko kuukausiarvioinnissa dokumentointi voimavarakeskeistä. Osa lapsista sanoi että ”kyllä”, mutta osa ei ymmärtänyt käsitettä ”voimavarakeskeinen”. Kun käsite avattiin heille, totesivat he että kirjaamisessa näkyy aina heidän onnistumiset. Kaksi lasta totesi että kokevat että negatiivisia asioita avataan sinne liikaa. Niiden läpikäyminen ja lukeminen ei tunnu hyvältä:

” kyl siellä on huonojakin asioita. Niiden lukeminen joskus harmittaa. Tai ei siis tunnu hyvältä”.

Kaikki lapset yhtä lukuun ottamatta kokivat kuitenkin että kuukausiarviointien sisältö vastaa todellisuutta, eikä sinne viedä vääristeltyä tietoa. *Yksi lapsi totesi että: ”joskus siel vähän liiotellaan mun mielestä asioita”.*

Lupaamme Outamossa, että lapsen omat näkemykset tulevat huomioiduksi lapsen omissa suunnitelmissa hänen oman hyvinvointinsa edistämiseksi.

Kuuleminen ja osallisuus varmistetaan seuraavilla sovituille rakenteilla:

- Jokapäiväisessä lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa.
- Sovituilla omaohjaaja-ajoilla.
- Asiakassuunnitelmassa määritellään lapsen hoidolliset tarpeet.
- Hoito- ja kasvatussuunnitelma: Asiakassuunnitelman tavoitteiden tuominen lapsen arkeen, sopiminen huolenpidosta ja valvonnasta, lapsi on osallisena suunnitelman teossa.
- Yhteisökokous: viikoittainen tilaisuus, jossa lapsiryhmä osallistuu arkensa suunnitteluun ja arvioidaan mennyttä viikkoa. Kokouksessa myös käsitellään lapsilähtöisesti lasten välisiä sekä aikuisten ja lasten välisiä keskenäisuuhteita hyvän kohtelun hengessä.
- Yksilöllinen kuuleminen esimerkiksi: viikkosuunnitelmat, harjoittelusuunnitelmat, kuukausiarviointit, HOJKS, kolmikantakeskustelut (joissa osallisena lapsi, omaohjaaja, luokanopettaja)
- Omaohjaaja kirjaa lapsen kanssa tehdyn työn omaohjaajakirjauksiinsa.
- Aikuinen on turvallisesti läsnä, huolehtii lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä kirjaa havainnot.

Kolmikantakeskusteluja käydään yhdessä nuoren, omaohjaajan ja luokanvalvojan kanssa noin neljä kertaa lukuvuodessa. Lapset kuvailivat niitä näin:

”Kolmikantakeskusteluissa on mukana opettaja ja omaohjaaja ja siellä on käyty läpi koulutillanetta”.

”no siellä on suunniteltu et miten mun kannattaa käydä koulua, esim. jos on pitänyt lyhentää päivää”.

”siel kuullaan kaikkien arvio ja mielipiteet, siis opettajan, nuoren ja omaohjaajan”.

4 Lasten turvallisuudesta huolehtiminen rajoitusten käytön yhteydessä

Outamon lastenkodissa huolehditaan, että lapset tietävät oikeutensa ja velvollisuutensa rajoitusten käytön yhteydessä. Rajoitustoimenpiteitä käytetään hoidon tukena, mikäli lapsi ei ilman lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä kykene asettumaan iän ja kehitystasonsa mukaisiin rajoihin tai vaarantaa kasvunsa, kehityksensä tai terveytensä toiminnallaan, esimerkiksi käyttämällä päihteitä.

Lapsilla on saatavilla laitoksen turvallisuussuunnitelma lapsille, jota säilytetään sekä osaston ilmoitustaululla että lasten omien huoneiden seinällä. Lisäksi lapsilla on aina saatavilla omavalvontasuunnitelma, joita säilytetään kotiosastojen oleskelutiloissa jokaisen lapsen tuntemassa paikassa. Omaohjaajat ovat käyneet molemmat suunnitelmat yhdessä lasten kanssa läpi. Lapsilla on mahdollisuus kommentoida ja vaikuttaa suunnitelmiin esimerkiksi yhteisökokouksessa. Omaohjaajat huolehtivat, että omavalvontasuunnitelma käydään aina läpi uusien lasten kanssa.

Haastattelussa viisi seitsemästä lapsesta ja nuoresta tiesi, mikä omavalvontasuunnitelma on ja missä sitä säilytetään. Kaksi haastateltavaa lasta ja nuorta kokivat, etteivät ole kuulleet mikä omavalvontasuunnitelma on. Turvallisuussuunnitelman lapset tunsivat ja tiesivät niitä olevan esimerkiksi jokaisen huoneessa. Kaikki haastateltavat myös tiesivät heti kysyttäessä mikä on Outamon lastenkodin kokoontumispaikka.

Outamon lastenkodin koko hoito- ja kasvatushenkilöstö ovat osallistuneet lastensuojelulain soveltamiskoulutukseen, jolla varmistetaan ajantasaisen ja tasalaatuine osaamisen edellytykset. Uudet työntekijät perehdytetään työtehtäviin vakituisten työntekijöiden ohjauksessa. Lastenkodin henkilökunta varautuu vaara- ja uhkatilanteisiin ennakoimalla niitä yhteisen toimintamallin mukaisesti. Outamon lastenkodissa hoito- ja kasvatushenkilöstö tuntee Avekkinen menetelmän ja käyttää sitä lapsen tarvitessa rajausta.

Ennen rajoitustoimenpiteen käyttöä ennakoidaan, miten lapsi tulee reagoimaan ja varaudutaan lapsen reaktioon asianmukaisin toimenpitein, esimerkiksi henkilöstöresurssia kohdentamalla ja huomioimalla muiden lasten tilanteet. Tilannearviointissa pyritään lähtökohtaisesti välttämään muiden lasten joutumista osallisiksi heidän mieltään kuohuttaviin tilanteisiin. Rajoitukset pyritään aina tekemään suunnitelmallisesti ja ennakoitavasti. Henkilöstö sekä lapset tietävät mistä ja milloin tarvittavaa lisäapua saa.

Lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimenpiteiden käyttö ja niiden valvonta ovat aina yksilöllisiä. Toimenpide järjestetään niin, että lapsi saa tarvitsemansa hoidon eikä siitä koidu muille kohtuutonta haittaa. Outamon lastenkodissa ei kotiosastojen ovia lukita päiväsaikaan osastolla käynnissä olevien rajoitustoimenpiteiden takia, mutta öisin ovet pidetään lukittuina yleisen turvallisuuden takia.

Haastavat tilanteet käydään läpi yksilöllisesti tai tarvittaessa kaikkien tilanteessa mukana olleiden kanssa, mukaan lukien myös aikuiset ja välilliset osalliset. Tilanteet ja rajoitustoimenpiteet puretaan aina keskustelemalla. Näin pyrimme esimerkiksi varmistamaan, että

lapsen ja häntä rajanneiden henkilöiden välille ei jää jännitteitä. Tärkeää keskusteluissa on kuulla lapsen mielipide ja näkemys haastavien tilanteiden syntymiseen ja niiden välttämiseen jatkossa. Onnistuessaan purkukeskustelu voi olla kasvun paikka niin lapselle kuin aikuisellekin. Vastaava ohjaaja määrittää purkukeskusteluun osallistuvat ja varmistaa, että paikalla on kokenut ohjaaja.

Outamon lastenkodin alueella on tallentava kameravalvontajärjestelmä. Lastenkodin ulkoalueita ja sisääntuloväylää kuvaavat kamerat ovat yhteydessä tallentimeen. Sisäkamerat yleisissä tiloissa ovat tallentamattomia. Lastenkodin koko henkilöstö on veloitettu kuljettamaan paikantavaa päällekkäushälytintä mukanaan työskennellessään lastenkodin alueella. Hälytystilanteissa muu toiminta keskeytyy, kunnes lapsia ja aikuisia vaarantava tilanne on ohi. Hälyttimet testataan viikoittain jokaisella osastolla. Lastenkodin osastot on hajasijoitettu. Lastenkodin alue on halkaisiltaan noin kilometri. Alueen keskellä sijaistaa Outamon koulu. Kameroita voidaan seurata muiden osastojen toimistoista, joissa ne ovat vain hoito- ja kasvatushenkilöstön nähtävissä. Näkymä muille osastoille lisää turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta.

Outamon lastenkodin ohjetta uhka- ja väkivaltatilanteisiin säilytetään toimistossa avokansiossa sekä sähköisissä tiedostoissa. Ohjeen päivittämisestä vastaa lastenkodin johtaja. Uhka- ja väkivaltatilanteet raportoidaan työsuojelupakki-järjestelmään. Osaston esimies vastaa ilmoitusten käsittelystä ja raportit käydään läpi turvallisuustyöryhmässä sekä esimieskokouksessa. Turvallisuuteen liittyvät uhat ja puutteet kirjataan järjestelmään. Tarvittavat toimenpiteet ratkaistaan uhan vakavuuteen perustuvan määräajan kuluessa.

5 Hoito- ja kasvatushenkilökunnan ja muiden yksikössä työskentelevien turvallisuudesta huolehtiminen

Outamon lastenkodin henkilöstöllä on ajantasainen tieto toteutettavista rajoitustoimenpiteistä sekä rajoituksen aikaisesta henkilöstö- ja lapsitilanteesta sekä omalla että muilla osastoilla heidän työvuorojensa aikana. Tiedonkulku varmistetaan raportoimalla. Hoito- ja kasvatushenkilöstö tuntee rajoitustoimenpiteiden sisällön ja tavoitteet.

Henkilöstö on tutustunut lastenkodin väkivalta- ja uhkatilanteiden toimintatapaohjeisiin, joilla turvataan liikkuminen ja työskentely Outamon lastenkodissa. Turvallisuus- ja omavalvontasuunnitelmat käydään läpi henkilökunnan perehdytyksessä ja ovat henkilökunnan saatavilla. Vaarojenarviointi ja poistumisturvallisuusselvitykset päivitetään säännöllisesti. Oma- ja omavalvontasuunnitelmaa säilytetään kotiosastojen toimistoissa ja/tai yleisissä tiloissa kaikkien helposti saatavissa. Omavalvontasuunnitelma on julkinen asiakirja, joka löytyy myös Outamon lastenkodin kotisivulta.

Henkilökunnan kanssa käydään läpi haastavat tapahtumat ja tilanteet. Huolehditaan, että Outamon lastenkodissa on riittävä osaaminen tilanteiden hallintaan ja purkuun. Henkilökuntaa koulutetaan jatkuvasti turvallisuuden osalta (kommentti: saralla). Outamon lastenkodin esihenkilöt koulutetaan Defusing-ohjaajiksi. Lisäksi lastenkodissa työskentelee Heti purku-

menetelmään koulutettuja työntekijöitä. Tavoitteena on kouluttaa koko henkilöstölle hetipurku-menetelmä vuoden 2023 aikana. Tarvittaessa purkutilanteisiin pyydetään tukea työterveyshuollosta.

Lastenkodin johtaja vastaa lastenkodin kokonaisvaltaisesta turvallisuudesta. Kotiosastojen esimiehet henkilöstön lähiesimiehinä huolehtivat henkilöstön ja asiakkaiden perehdytyksestä ja turvallisuuskulttuurista. He varmistavat, että havaitut epäkohdat ja epäselvyydet ilmoitetaan ja niinhän puututaan tai löydetään ratkaisu. Jokaiselle osastolle on nimetty oma turvallisuusvastaava.

6 Rajoitustoimenpiteiden toteuttaminen ja tilanteet, missä niitä käytetään

Outamon lastenkodissa lapsen kohdistetaan lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä (lueteltu luvussa 6.2) vain siinä määrin kuin kiireellisen sijoituksen tai huostaanoton tarkoituksen toteuttaminen, lapsen oma tai toisen henkilön terveys tai turvallisuus välttämättä vaatii. Outamon lastenkodin rajoitustoimenpiteiden päätösprosesseissa noudatetaan Helsingin Kaupungin sosiaali- ja terveystoimen pysyväisohjetta PYSY124 (päivitetty: 11.2.2020) sekä ajantasaista lainsäädäntöä (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>). Lisäksi lain soveltamisessa hyödynnetään Outamoon kohdistuneiden erilaisten tarkastus- ja valvontakäyntien yhteydessä esiin tulleita palautteita ja huomioita.

Rajoitustoimenpiteitä ei käytetä muuhun kuin kussakin rajoitussäännöksessä ilmenevään ja siinä hyväksytyyn tarkoitukseen. Rajoitusten käyttäminen rangaistuksena on kiellettyä. Rajoitustoimenpide on aina yksilöllinen päätös suhteutettuna lapsen tilanteeseen. Rajoitustoimenpiteen käyttö lopetetaan, kun se ei ole enää välttämätön.

Käytettävissä olevista toimenpiteistä käytetään lapsen itsemääräämisoikeutta ja perusoikeuksia vähiten rajoittavaa toimenpidettä. Rajoitustoimenpiteet toteutetaan aina mahdollisimman turvallisesti ja lapsen ihmisarvoa kunnioittaen. Rajoitustoimenpiteen vaikutus lapsen asiakassuunnitelmaan kirjataan päätökseen. Sosiaalityöntekijä kirjaa asiakassuunnitelmaan, mikäli on odotettavissa, että rajoitustoimenpiteitä joudutaan käyttämään. Rajoitustoimenpidepäätös on tehtävä oikea-aikaisesti. Päätöksiä ei voida tehdä takautuvasti, ellei kysymyksessä ole kiireellinen tilanne, kuten esimerkiksi päätös eristämisestä.

Rajoitustoimenpidepäätöksissä asianosaisia ovat lapsi ja hänen huoltajansa. Ennen rajoitustoimenpidepäätöstä heille on varattava mahdollisuus tulla kuulluksi, joka tarkoittaa lapsen ja huoltajien näkemysten huomioonottamista rajoitustoimenpidettä suunniteltaessa. Outamon lastenkodissa lapsen kuuleminen on erityisen tärkeää tilanteissa, joissa lapsi on luvatta poissa lastenkodista. Lapset saattavat kokea rajoitustoimenpiteen rangaistukseksi, ellei lapsi voi selvittää omaa näkemystään ja ilmaista omaa arvioita oman elämän järjestämiseksi turvallisesti ennen mahdollista rajoituspäätöstä. Kuulemisella varmistetaan lapsen oikeudenmukaisuuden tunnetta ja voidaan määrittellä lievin rajoituspäätös. Lapsen kuulematta jättäminen voi pitkittää luvaton poissaoloa ja altistaa lasta vaaraan sekä edistää epäluottamusta lapsen ja aikuisten välillä.

Asianosaisten mielipide on aina selvitettävä rajoitustoimenpidepäätöstä toimeenpantaessa myös ennalta arvaamattomissa äkillisissä tilanteissa, jotka vaativat välittömiä toimia. Kuulemisessa ja mielipiteen selvittämisessä lapselle ei saa kuitenkaan antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää etua. Mielipiteen selvittäminen voidaan jättää poikkeustilanteessa suorittamatta mm. silloin, jos kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle.

Lapselle on annettava päätös tiedoksi ja päätöksen luovuttaminen on merkittävä lapsen asiakirjoihin. Päätökset annetaan tiedoksi myös lapsen huoltajille. Jos lapsi ei halua ottaa päätöstä vastaan, päätöstä säilytetään yksikössä siten, että lapsi saa sen halutessaan. Lapselle on kerrottava rajoitustoimenpiteen perustelut, toimenpiteen tarkoitus ja kesto sekä miten hän voi toimia ollessaan eri mieltä toimenpiteestä ja ohjattava mahdollisen valituksen teossa. Tiedot annetaan ymmärrettävässä muodossa huomioiden lapsen ikä ja kehitystaso.

Päätös on aina annettava asianosaisille, joita se koskee. Päätöksestä tulee ilmetä myös, miksi kuuleminen on jätetty suorittamatta. Mikäli lapsen mielipidettä ei ole voitu selvittää, tulee syyn tähän ilmetä tehdyssä päätöksessä tai lasta koskevissa asiakirjoissa.

Lastensuojelulaitoksen on kirjattava käyttämänsä rajoitustoimenpiteet lapsen asiakirjoihin. Kirjaamisen tulee sisältää rajoitustoimenpiteen kuvaus, toimenpiteen peruste ja kesto, toimenpiteestä päättäneen ja sen käytännössä toteuttaneen sekä siinä läsnä olleen henkilön nimi ja ammattinimike. Kirjauksessa on mainittava myös toimenpiteen mahdollinen vaikutus hoito- ja kasvatussuunnitelmaan. Lasta koskevista asiakirjoista on ilmentävä se, miten lapsen mielipide on selvitetty ennen rajoitustoimenpiteistä päättämistä tai sen toteuttamista sekä lapsen mielipide asiasta.

Lasta koskevaa asiakassuunnitelmaa tarkastaessa tulee arvioida lapseen kohdistettujen rajoitustoimenpiteiden tavoitteiden toteutumista ja niiden vaikutusta asiakassuunnitelmaan. Asiakassuunnitelma on tarkastettava aina, kun rajoitustoimenpiteet, kuten yhteydenpidon ja liikkumisvapauden rajoittaminen, muuttavat ja siten rajoittavat lapsen asiakassuunnitelmassa suunniteltuja kotiharjoitteluja sekä muuta sovittua yhteydenpitoa läheisiin.

Rajoitustoimenpiteiden käyttö Outamon lastenkodissa

Outamon lastenkodissa lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä toteutetaan yksilöllisesti lasta ja hänen läheisiään kunnioittaen. Rajoitustoimenpidettä suunniteltaessa arvioidaan toimenpiteen tarve ja sen ollessa välttämätön, kuullaan lasta ja hänen huoltajiaan.

Lasta ja hänen huoltajiaan kuullaan rajoitustoimenpiteen perusteiden, sisällön, tavoitteiden ja tarkoituksen osalta, jotta heillä on tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa päätöksen sisältöön. Vastuusosiaalityöntekijän kanssa keskustellaan ennakkoon rajoitustoimenpiteiden käyttämisen periaatteista ja sisällöstä. Kiireellisissä tapauksissa rajoitustoimenpide päätetään ja se pannaan täytäntöön välittömästi, kun sen välttämättömyys on perusteltu lapselle.

Päätös tehdään kirjallisena viipymättä ja annetaan tiedoksi mahdollisine valitusosoituksineen. Lastenkodin hoito- ja kasvatushenkilöstö auttaa asianosaisia tarvittaessa muutoksenhaussa.

Outamon lapset toivovat, että rajoitustoimenpiteet ovat yksilöllisiä ja niitä valmistelee henkilö, joka tuntee lapsen. Lapset kuvailivat voivansa vaikuttaa rajoitustoimenpiteisiin keskustelemalla omaohjaajan kanssa. Kaikki haastateltavat yhtä lukuun ottamatta kertoivat, että rajoitustoimenpiteiden sisältö on aina yksilöllinen ja ne toteutetaan hyvin. Yksi nuori kertoi, että he olivat toisen lapsen kanssa saaneet kerran täysin identtiset liikkuma- ja yhteydenpidon rajoittamispäätökset, vaikka heidän tilanteensa oli ollut täysin erilainen keskenään. Nuori kertoi, että häntä oli autettu valituksen tekemisessä, sillä oli päätökseen tyytymätön, mutta kertoi odottamisen olleen turhauttavaa. Valitusprosessi oli kestänyt 6kk.

Vastanneet kokivat yhteisesti, että rajoitustoimenpiteitä ei ole Outamossa koskaan heillä määrätty mielivaltaisesti ilman perusteita tai epäasiallisesti. Kokemus oli yleisesti se, että rajoitustoimenpiteet eivät ole mukavia, mutta ovat viimeistään muutaman päivän kuluttua toimeenpanosta he ovat ymmärtäneet, että niillä on tavoiteltu heidän parastaan. Perusteet on kuulemma kerrottu heille aina selvästi ja ymmärrettävästi, kuten myös päätösten valituskelpoisuus.

”no on ne kyl aina tehty niinku oikein ja reilusti”

”parista eristämisestä en muista mitään, kun oon ollut niin päihtynyt, mutta ymmärsin kyllä myöhemmin miks näin tehtiin ja oli perusteet”.

”kerran mulle tehtiin kyl ihan naurettava rajoitustoimenpide. Siis sossu laitto mulle rajoitukset koska mulla oli liikaa rahaa ja sen mielestä mulla olisi ollut Helsingissä siksi mahdollisuus käyttää päihteitä”.

”ymmärrän minkä takia päätökset ovat tehty, mut ei mun kohdalla rajoitustoimenpiteillä kuitenkaan saavuteta aina sitä mitä niiltä halutaan”.

Outamon lastenkodissa johtaja, on omassa päätösluettelossaan, määrittänyt hoito- ja kasvatushenkilökunnan oikeudet päätöksentekoon lastensuojelulain rajoitustoimenpiteisiin.

6.2 Lastensuojelulain mukaiset rajoitustoimenpiteet

6.2.1 Yhteydenpidon rajoittaminen

Yhteydenpidon rajoittamista koskevissa asioissa asianosaisia ovat lapsi, lapsen huoltaja ja se henkilö, johon rajoitustoimenpide kohdistuu.

Lastensuojelulaitoksella on velvollisuus edistää lapsen ja hänen perheensä ja muiden lapselle tärkeiden ihmisten yhteydenpitoa sijaishuollon aikana.

Sijaishuollossa olevan lapsen yhteydenpitoa voidaan rajoittaa mikäli:

- 1) yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä; tai

- 2) yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle; tai
- 3) rajoittaminen on välttämätöntä muiden lapsen vaikutuspiirissä olevien ihmisten turvallisuuden vuoksi; taikka
- 4) 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa yhteydenpitoa

Yhteydenpidon rajoittamisella tarkoitetaan:

- 1) rajoittaa lapsen oikeutta tavata vanhempiaan tai muita läheisiään;
- 2) rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä läheisiinsä puhelimitse tai muita yhteydenpitolaitteita tai välineitä käyttäen;
- 3) lukea ja pidättää lapsen lähettämä tai hänelle osoitettu yksittäinen kirje tai siihen rinnastettava muu luottamuksellinen viesti tai tarkastaa ja pidättää muu lähetys; sekä
- 4) ottaa rajoituksen ajaksi sijaishuoltopaikan haltuun lapsen hallussa olevat yhteydenpitoon käytettävät laitteet ja välineet tai rajoittaa niiden käyttöä.

Päätös on aina määräaikainen, jolloin päätöksessä on ilmoitettava rajoituksen syy, henkilöt, joihin rajoitus kohdistuu sekä millaista yhteydenpitoa rajoitus koskee ja missä laajuudessa rajoitus toteutetaan, sekä se, milloin rajoitus alkaa ja milloin se päättyy.

Lyhytaikaisesta, enintään 30 vuorokautta kestävästä, rajoituksesta voi päättää laitoshoidossa lastensuojelulaitoksen johtaja. Mikäli rajoittamista on tarpeen jatkaa tai se on jo aluksi yli 30 vuorokautta, päättää asiasta johtava sosiaalityöntekijä tai kiireellisissä tilanteissa sosiaalityöntekijä sosiaalipäivystyksessä.

Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös ja sen vaikutukset on lakkautettava heti, kun perusteet yhteydenpidon rajoitukselle ovat poistuneet.

Asianosaisia yhteydenpidon rajoittamista koskevissa asioissa ovat aina lapsi ja lapsen huoltaja. Ennen yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen tekemistä on lapselle, huoltajalle ja henkilölle, johon rajoitustoimenpide on kohdistettu, varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

6.2.2 Aineiden ja esineiden haltuunotto

Lastensuojelulaki velvoittaa ottamaan lapsen hallussa olevat päihteet ja niiden käyttöön tarkoitetut välineet laitoksen haltuun. Samoin haltuun on otettava myös sellaiset lapsella olevat aineet ja esineet, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen.

Lastensuojelulaitoksen haltuun voidaan ottaa myös sellaiset aineet tai esineet, jotka soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta, jos on todennäköistä, että lapsi käyttää aineita tai esineitä edellä kuvatulla tavalla.

Näitä esineitä voivat olla erilaiset terä- tai lyömäaseet tai heittämiseen soveltuvat esineet. Mitkä tahansa esineet esimerkkeinä liima, sakset, puukko, veitsi, vaijeri, pesäpallomaila tai tikat, voidaan kuitenkin ottaa haltuun, mikäli ne on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen. Myös tupakkatuotteet voidaan ottaa alaikäiseltä haltuun lastensuojelulaitoksessa.

Haltuun otettu omaisuus on sijaishuollon päättyessä palautettava täysi-ikäiselle lapselle tai hänen huoltajalleen, poikkeuksena esimerkiksi alkoholi, huumeet ja ampuma-aseet.

Haltuunoton voi tehdä lastensuojelulaitoksen johtaja tai kuka tahansa laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Haltuunotosta on viipymättä ilmoitettava lastensuojelulaitoksen johtajalle tai hänen määräämälleen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuulvalle henkilölle päätöksentekoa varten.

6.2.3 Henkilöntarkastus

Henkilöntarkastuksella tarkoitetaan sen tutkimista, mitä lapsella on vaatteissaan tai esim. laukussaan sekä vaatteiden ja ihon väliin kätkeytyneenä. Henkilöntarkastus tarkoittaa esimerkiksi vaatteiden tutkimista sekä taskujen tarkastamista ja tyhjentämistä.

Henkilöntarkastus voidaan suorittaa, jos laitoksen henkilökunnalla on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on vaatteissaan tai hallussaan päihtymistarkoitukseen käytettäviä aineita tai päihteiden käyttöön tarkoitettuja välineitä tai esineitä, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen. Henkilöntarkastus tehdään etsittävänä olevan omaisuuden löytämiseksi.

Tarkastuksen tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Tarkastus on tehtävä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan toisen henkilön läsnä ollessa. Tarkastuksen tekijän ja siinä läsnä olevan henkilön on oltava lapsen kanssa samaa sukupuolta, jollei tarkastusta toimita terveydenhuollon ammattihenkilö.

Henkilöntarkastuksen voi suorittaa ja siinä olla läsnä myös työntekijä, joka on eri sukupuolta kuin lapsi, jos tarkastuksen suorittaminen kiireellisenä on välttämätöntä lapsen tai toisen henkilön turvallisuuden varmistamiseksi. Henkilöntarkastuksessa lasta ei saa riisuttaa.

Henkilöntarkastuksesta ei tehdä päätöstä, ainoastaan kirjaukset.

6.2.4 Henkilönkatsastus

Henkilönkatsastus käsittää katsastettavan ruumiin tarkastamisen, verinäytteen ottamisen tai muun ruumiiseen kohdistuvan tutkimuksen. Henkilönkatsastuksen suorittamisen edellytyksenä on, että laitoksella on perusteltua syytä epäillä, että lapsi on käyttänyt päihdyttäviä aineita (yleensä huumausaineita).

Henkilönkatsastus voi käsittää puhalluskokeen suorittamisen tai veri-, hius-, virtsa- tai sylkinäytteen ottamisen.

Henkilönkatsastuksen, kuten myös -tarkastuksen suorittaminen tulee tapahtua aina erittäin suurta hienovaraisuutta noudattaen ja lapsen fyysistä koskemattomuutta, ihmisarvoa ja sukupuoli-identiteettiä ja yksityisyyttä kunnioittaen. Henkilönkatsastus ei oikeuta ruumiinonteloiden tutkimista.

Katsastuksen toimittamisesta päättää ja sen toimittaa lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö.

Mikäli henkilönkatsastuksen toimittaa muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö, on läsnä oltava lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva toinen henkilö. Katsastusta ei saa toimittaa eikä siinä olla läsnä lapsen kanssa eri sukupuolta oleva henkilö, jollei kyseessä ole terveydenhuollon ammattihenkilö. Henkilönkatsastuksen suorittava ja läsnä oleva henkilö voi kuitenkin olla eri sukupuolta kuin lapsi, jos toimenpiteen suorittaminen välittömästi on välttämätöntä lapsen tai toisen henkilön turvallisuuden varmistamiseksi.

Verinäytteen saa ottaa vain terveydenhuollon ammattihenkilö.

Henkilönkatsastuksesta on tehtävä päätös. Päätöksen tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Päätös ei ole valituskelpoinen. Päätös on kuitenkin lähetettävä tiedoksi ilman valitusosoitusta huoltajalle ja 12 vuotta täyttäneelle lapselle.

6.2.5 Omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen

Mikäli on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on hallussa aineita tai esineitä (päihteet, niiden käyttöön soveltuvat välineet jne.), saadaan hänen käytössään olevat tilat tai hallussa oleva omaisuus tarkastaa. Tilat ja omaisuus saadaan myös tarkastaa, mikäli lapsen olinpaikkaa täytyy kiireellisesti selvittää lapsen ollessa luvattomasti poissa lastenkodista.

Lastensuojelulaitoksen henkilökunnalla on oikeus tarkastaa lapselle osoitettu viesti tai muu luottamuksellisen lähetys, mikäli on perusteltua syytä epäillä sen sisältävän edellä mainittuja aineita tai esineitä. Tarkastusoikeuden käyttäminen ei kuitenkaan oikeuta lukemaan kirjettä tai muuta luottamuksellista viestiä.

Tarkastaminen on tehtävä lapsen ja lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan toisen henkilön läsnä ollessa. Erityisestä syystä voidaan lapsen käytössä olevat tilat tai hallussa oleva omaisuus tarkastaa myös lapsen tai toisen henkilön läsnä olematta. Erityinen syy voi olla esimerkiksi henkilökunnan vähäinen määrä sellaisessa tilanteessa, jossa kiireellinen tilojen tai omaisuuden tarkastaminen on välttämätöntä. Erityinen syy voi olla myös se, että lapsi on poistunut luvatta laitoksesta.

Tarkastuksesta päättää ja tarkastamisen tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Päätös on lähetettävä tiedoksi huoltajalle ja lapselle. Lapselle tulee aina selvittää tarkastuksen syy, joka perusteineen ja menettelyineen on kirjattava päätökseen ja lasta koskeviin asiakirjoihin.

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on lisäksi oikeus perustellusta syystä lukea ja päättää, että lapselle osoitettu viesti tai muu luottamuksellinen lähetys jätetään luovuttamatta lapselle. Tällöin edellyttää perusteltua syytä epäillä viestin sisällön vaarantavan lapsen tai toisen henkilön henkeä, terveyttä, turvallisuutta tai kehitystä.

6.2.6 Kiinnipitäminen

Lastensuojelulaitoksen johtaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi lapsen rauhoittamiseksi pitää kiinni lapsesta, jos lapsi uhkaavalla käyttäytymisellään todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita ja kiinnipitäminen on lapsen oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi välttämätöntä.

Turvallisuuspalveluja tarjoavan yrityksen palveluksessa oleva henkilö, esimerkiksi vartija, ei voi osallistua kiinnipitämiseen. Sen sijaan jokaisella on oikeus puolustaa omaa tai toisen henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavalta hyökkäykseltä

Kiinnipitämisellä tarkoitetaan pelkästään lapsen fyysistä kiinnipitämistä. Minkäänlaisten välineiden käyttö kiinnipitämisen yhteydessä ei ole sallittua. Kiinnipitäminen on oltava luonteeltaan hoidollista. Kiinnipitäminen voi myös sisältää lapsen siirtämisen. Kiinnipitäminen on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä.

Kiinnipitämistä on aina viimesijainen keino. Kiinnipitämisellä voidaan estää lasta vahingoittamasta itseään sekä suojella laitoksen muita lapsia ja henkilökuntaa. Omaisuuden suojelemisen kohdalla kyse tulee olla omaisuuden merkittävästä vahingoittumisriskistä.

Kiinnipitämisestä ei tehdä päätöstä. Kiinnipitämisen syyt ja perusteet kirjataan lasta koskeviin asiakirjoihin ja niistä annetaan selvitykset lastenkodin johtajalle ja lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

6.2.7 Liikkumisvapauden ja yhteydenpidon rajoittaminen

Lapselle saadaan, jos se on hänen huoltonsa kannalta välttämätöntä ja lapsen edun mukaista, asettaa määräajaksi kielto poistua laitoksen alueelta:

- 1) Lapsen sijaishuoltoon johtanut päätös on tehty sillä perusteella, että hän on vaarantanut vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä merkittävämmän rikollisen teon
- 2) lapsi laitoksessa käyttäytyy 1 kohdassa mainitulla tavalla; tai
- 3) rajoitus on lapsen hoidon tai huollon kannalta muutoin tarpeen lapsen suojelemiseksi häntä itseään vakavasti vahingoittavalta käyttäytymiseltä.

Rajoittamista ei saa määrätä laajempaan eikä pidemmäksi ajaksi kuin lapsen hoito- ja kasvatusta välttämättä edellyttää.

Liikkumisvapauden rajoittamisen tavoitteena on, että lapsi poistuu päätöksessä määritellyltä alueelta vain yhdessä työntekijän kanssa.

Lapsen koulunkäynti, harrastustoiminta, retkelle osallistuminen tai muu vastaava toiminta tulee mahdollisuuksien mukaan pyrkiä turvaamaan. Päätöstä tehtäessä lapsen omat toivomukset ja mielipide asiassa tulee selvittää.

Mikäli liikkumisvapauden rajoittamispäätöksen ohella rajoitetaan myös lapsen yhteydenpitoa, *yhteydenpidon rajoittamisesta* on tehtävä erillinen päätös. Tällöin kuultavia ovat 12 vuotta täyttänyt lapsi, lapsen huoltaja ja vanhempi sekä päätöksen kohteena oleva henkilö, jonka yhteydenpitoa lapseen on rajoitettu.

Liikkumisvapauden rajoittaminen ei saa jatkua ilman uutta päätöstä yli seitsemää vuorokautta. Yhtäjaksoisesti rajoittaminen saa jatkua enintään 30 vuorokautta. Rajoitustoimenpide on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä lapsen huollon järjestämisen kannalta.

Päätöksen lyhytaikaisesta, enintään 7 vuorokautta kestävästä, liikkumisvapauden rajoittamisesta tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Pidemmästä, yhteensä enintään 30 vuorokautta kestävästä, rajoituksesta päättää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Päätökseen voi hakea muutosta.

6.2.8 Eristäminen

Lapsi voidaan eristää laitoksen muista lapsista, jos hän käyttäytymisensä perusteella on merkittävästi vaaraksi itselleen tai muille. Eristämistä ei saa määrätä pidemmäksi ajaksi kuin lapsen huolenpito ja hoito välttämättä edellyttävät. Eristämistä ei saa jatkaa yhtäjaksoisesti yli 12 tuntia. Eristäminen on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä.

Eristämisen tulee tapahtua laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstön jatkuvan huolenpidon alaisena. On myös sovittava, kuka lapsesta huolehtii eristyksen aikana. Aikuinen on vuorovaikutuksessa lapsen kanssa eristyksen ajan ja tarjoaa hänelle aktiivisesti huolenpitoa. Lapsen vointia arvioidaan vuorovaikutuksen kautta ja eristäminen lopetetaan heti, kun lapsen tilanne sen tosiasiallisesti sallii. Eristysseuranta kirjataan jatkuvalla kirjauksella, josta ilmenee lapsen vointi, hänelle tarjottu huolenpito ja lapsen sekä eristyksen valvonnasta vastaavan aikuisen välinen vuorovaikutus.

Eristämisestä ilmoitetaan aina laitoksen johtajalle. Laitoksen johtajan tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön tulee ilmoittaa eristämisestä tai sen jatkamisesta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Eristämistä voidaan välittömästi jatkaa uudella päätöksellä vain, jos eristämisen edellytykset ovat edelleen olemassa. Edellytyksenä on lisäksi, ettei lapsen hoitoa ole mahdollista järjestää muulla tavalla. Ennen eristämisen jatkamista koskevan päätöksen tekemistä, on lapselle suoritettava lääkärintarkastus. Lääkärintarkastus tulee tarvittaessa tehdä myös eristämisen alkaessa tai eristämisen aikana. Eristämisen pisin kokonaisaika ei saa ylittää 24 tuntia.

Eristämistilanne edellyttää lapsen tilanteen jatkuvaa seurantaa. Hoitohenkilökunta on jatkuvasti kuuloetäisyydellä lapseen ja lapsen välittömästi lapsen tarvitessa hänelle apuna ja tukena. Eristetylle lapselle on turvattava mahdollisuus saniteettitiloihin, ruokailuun ja riittävän hyvän ilman saantiin.

Päätöksen eristämisestä ja sen jatkamisesta tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Outamon lastenkodin eritystila sijaitsee Kotiosasto Nokolla.

6.2.9 Erityinen huolenpito

Erityisellä huolenpidolla tarkoitetaan sijaishuollossa olevalle 12 vuotta täyttäneelle lapselle lastensuojelulaitoksessa järjestettävää erityistä hoitoa ja huolenpitoa, mikäli hänen etunsa sitä vaatii. Erityisen huolenpidon aikana lapsen liikkumisvapautta voidaan rajoittaa.

Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää muun muassa vakavan päihde- ja rikoskierteen katkaisemiseksi tai kun lapsi omalla käyttäytymisellään ja/tai muulla tavalla vakavasti vaarantaa omaa henkeään, terveyttään tai kehitystään, esimerkiksi käyttäytymällä itsetuhoisesti.

Edellytyksenä erityisen huolenpidon järjestämiselle on, ettei sijaishuoltoa ole mahdollista järjestää muulla tavoin, eivätkä terveydenhuollon palvelut sovellu käytettäväksi erityisen huolenpidon sijaan.

Päätöksen erityisen huolenpidon järjestämisestä tekee johtava sosiaalityöntekijä avohuollon ja sijoituksen sosiaalityössä. Päätöksen on perustuttava kasvatuksen, sosiaalityön, psykologin ja lääkärin asiantuntija-arviointeihin. Näissä arvioinneissa on otettava kantaa siihen, voidaanko lapsen itseään vahingoittavaan käyttäytymiseen puuttua muulla tavoin kuin järjestämällä hänelle erityistä huolenpitoa.

Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää enintään 30 vuorokauden ajan. Erittäin painavasta syystä voidaan erityistä huolenpitoa jatkaa uudella johtavan sosiaalityöntekijän päätöksellä enintään 60:llä vuorokaudella. Jatkamispäätökseen on liitettävä moniammatillinen arvio, jossa otetaan kantaa erityisesti siihen, miksi erityistä huolenpitoa olisi tarpeen jatkaa, ja missä muodossa se tulisi lapselle järjestää.

Ennen erityistä huolenpitoa koskevaa päätöstä on todisteellisesti kuultava lasta ja hänen huoltajaansa. Erityisen huolenpidon aikana on lapsen hyvin tuntevien ohjaajien tavattava säännöllisesti lasta sekä osallistuttava lapsen erityisen huolenpidon suunnitteluun, toimeenpanoon ja arviointiin. Lapselle on lisäksi tehtävä säännöllisesti tarvittavat lääkärintarkastukset.

Lasta koskeva asiakassuunnitelma on aina tarkistettava erityisen huolenpidon päättyessä.

6.3 Yleiset toimintatavat rajoitusten käytön jälkeen

Tapahtunut rajoitustoimenpide käydään lapsen kanssa läpi huomioiden seuraavat asiat:

- Millä tavalla rajoitus on vaikuttanut?
- Miksi rajoitusta käytettiin?
- Mitä olisi voinut tehdä rajoituksen välttämiseksi?
- Miten jatkossa vältyttäisiin rajoitustoimenpiteiden käyttämiseltä eli suunnitelma jatkon kannalta?
- Miten lapsi kuvaa saamaansa kohtelua rajoituksen aikana?

Outamon lastenkodissa kaikki lapselle asetetut rajoitustoimenpiteet selvitetään jälkikäteen sekä lapsen että huoltajien kanssa. Tämä jälkiselvitys kirjataan päivittäiskirjauksiin otsikolla: "rajoitusten jälkiselvittely 74 a §" ja siihen kirjataan kaikki edellä mainitut huomioitavat kohdat.

Jälkiselvittely on ensisijaisesti omaohjaajatyötä. Vastaava ohjaaja neuvoo ja ohjaa työskentelyä sekä varmistaa että prosessi toteutetaan lastensuojelulain edellyttämällä tavalla. Tavoitteena on, että hoito- ja kasvatushenkilöstö arvioisi yhdessä keskustellen (dialogisesti) lapsen kanssa omaa toimintaansa. Rajoitusten läpikäyminen toimii hoito- ja kasvatushenkilöstön ammatillisen kehittymisen välineenä ja lisää lapsen vastuunottoa omasta käyttäytymisestään. Parhaassa tapauksessa jälkiselvittely toimii ennaltaehkäisevänä työkaluna, jolla pyritään välttämään vastaavien tilanteiden toistuminen.

Outamon lapsilta kysyttiin, miten rajoitustilanteita käytiin läpi jälkikäteen. He kuvailivat jälkiselvittelyjä näin:

”aina on tehty jälkipurku mun mielestä”

”erkan jälkeen käytiin tilanne läpi ja se oli hyvä. Jäi parempi fiilis kaikille”

”jälkipurku kyl salee selventää asioita nuorille ja ohjaajille”.

6.4 Lapsen muutoksenhaku ja kantelumahdollisuus

Lastenkodin henkilökunta ja lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kertovat lapselle sijaishuollon alkaessa sekä rajoitustoimenpiteen yhteydessä tehtävän mielipiteen selvittämisen yhteydessä, minkälaiset ovat lapsen muutoksenhaku- ja kantelumahdollisuudet rajoituspäätöksistä. Muutoksenhaku- ja kantelu-oikeuksista kerrotaan lapselle hänen ikätasonsa huomioiden ja vuorovaikutteisesti keskustellen. Muutoksenhaku- ja kantelukelpoisia sekä erikseen kirjattavia päätöksiä ovat seuraavat:

- yhteydenpidon rajoittaminen ja olinpaikan ilmoittamatta jättäminen (63 § ja 62 § 3 mom.)

- yhteydenpidon rajoituksen lieventäminen (63 §)
- aineiden ja esineiden haltuunotto (65 §)
- lähetyksen luovuttamatta jättäminen (67 § 4 mom.)
- lähetyksen tai viestin lukeminen (67 § 4 mom.)

- liikkumisvapauden rajoittaminen (69 §)
- eristäminen (70 §)
- erityinen huolenpito (72 §)

Asianosaisia rajoitustoimenpiteiden osalta ovat 12 –vuotias lapsi ja hänen huoltajansa. Yhteydenpidon rajoittamista koskevissa päätöksissä asianosaisia ovat lapsi, lapsen huoltaja ja se henkilö, johon rajoitustoimenpide kohdistuu.

Muutoksenhaku- ja kantelukelpoisiin sosiaalitoimen päätöksiin haetaan muutosta suoraan hallinto-oikeudelta 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valituksessa ilmoitetaan valittajan nimi ja kotikunta sekä päätös, johon muutosta haetaan. Lisäksi kerrotaan mitä muutoksia halutaan tehtäväksi ja millä perusteilla. Valituskirjelmän tarkempi ohje on aina nuorelle annetun tiedoksiantotodistuksen viimeisellä sivulla. Siellä kerrotaan myös osoite ja sähköposti (helsinki.hao@oikeus.fi), johon valitus voidaan toimittaa.

Päätöksiä, jotka kirjataan, mutta niihin ei ole muutoksenhakuoikeutta ovat:

- omaisuuden ja lähetyksen tarkastaminen (67 § 1 ja 2 mom.)
- henkilönkatsastus (66 §)

- yhteydenpidon rajoituksen lakkauttaminen (63 §)

Rajoitustoimenpiteitä, joista tehdään vain kirjaus, mutta ei päätöstä eikä niihin ole muutoksenhakuoikeutta ovat:

- henkilöntarkastus (66 § 1 mom.)
- kiinnittäminen (68 §)
- omaisuuden haltuunotto (palautustilanteet) (65 §)

Lastenkodissa lapset ovat sosiaalihuollon asiakkaita ja voivat tehdä kantelun kokemistaan sosiaali- tai terveydenhuollon epäkohdista tai yksittäisestä viranomaisesta. Kantelu tehdään Valviraan tai eduskunnan oikeusasiamiehelle. Siinä kerrotaan kantelun ajankohta ja kuvailaan virheelliseksi koettu menettely. Kahta vuotta vanhempaa hallintokantelua ei tutkita ilman erityisiä syitä. Kantelun perusteella ei makseta vahingonkorvauksia, mutta sen avulla saadaan koetut epäkohdat viranomaisten tietoon. Kantelun perusteella viranomaiset voivat vaatia toimintayksikköä muuttamaan toimintaansa ja/tai valvomaan paremmin toimintaansa. Valvira siirtää tarvittaessa kantelun käsiteltäväksi aluehallintovirastolle. Lapset voivat olla halutessaan yhteydessä Valvirassa toimivaan sosiaaliasiamieheen. Lastenkodissa lapset voivat tehdä muistutuksen ollessaan tyytymättömiä heitä koskevaan kohteluun. Muistutuksella ei haeta muutosta. Sen voi tehdä lastensuojeluyksikön johtajalle tai johtavalle sosiaalilyöntekijälle.

Linkki ja ohjeet kantelun tai muistutuksen tekemiseen löytyvät täältä: https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-valvonta/muistutus_tai_kantelu.

Outamon lapset kuvasivat muutoksenhaku- ja valitusoikeuttaan päätöksiin näin:

”Omavalvontasuunnitelmas on näit tietoi”

” ohjaajat anto ohjeet et miten valitetaan hallinto-oikeuteen”.

”no en mä jaksais kyl valittaa, koska ei ne mihinkään johda, mut tiedän että ohjaajien pitää auttaa. Mut kyllä ne auttais”.

”aika kauan niis kestää niin en tiedä jaksaisinko edes nähdä sitä vaivaa”.